

İZMİR TÜLAY AKTAŞ GÖNÜLLÜ KURULUŞLAR GÜÇ BİRLİĞİ TOPLANTISI

06 Mart Pazartesi Balçova Termal Tesisler

Yaşlı Ayrımcılığı

Mevlüt ÜLGEN
Psikolog
mevlutulgen@gmail.com

DÜNYA'DA YAŞLI NÜFUS

(65 YAŞ ÜSTÜ)

- Dünyada yaşlı nüfus ↑, sanayileşmiş ülkelerdeki artış yavaştır*

Doğu- Güneydoğu Asya ve Latin Amerika' daki demografik değişim hızlıdır.

- Yaşlı nüfus sayısı 2000' de 666 milyon

2006' da > 60 y: 687. 923. 000, % 54,5'i Asyada*

*

2050' de 2 milyar

* World Health Organization Regional Office for South-East Asia. Health of the elderly in South– East Asia: a profile. New Delhi:Macro Graphics, 2004; 13–22.

* * Cheung Mink AC, Cheng S, Phillips D. Ageing in the Asia Pacific: Trends and Priorities with Reference to the Chinese Communities. Bangkok: Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, 2007.

TÜRKİYE'DE YAŞLI NÜFUS

(65 YAŞ ÜSTÜ)

Yaşlı nüfus oranı: 1935' de: % 3.9

2000' de: % 5.7

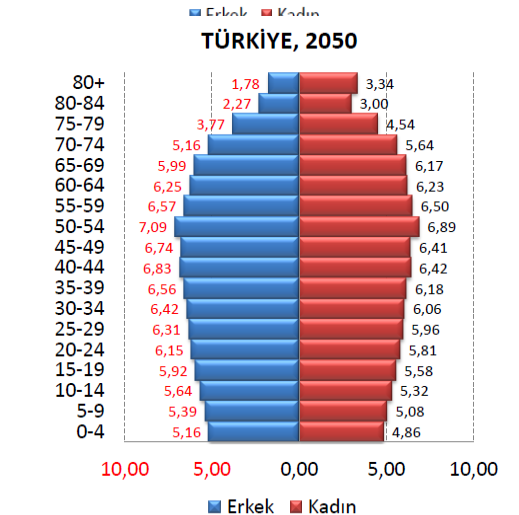
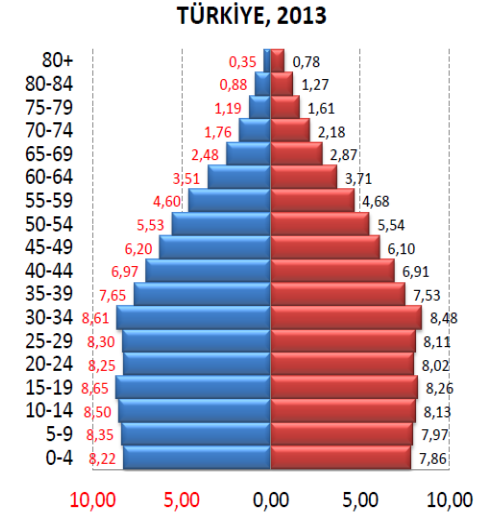
2012'de : %7.35

2016 'da % 8,3

2023 'de % 10,2

2050 'de % 20,8

2075 'de % 27,7

Nüfusun yaşlanması

Topluma yansması

Sağlık Bakım Hizmetlerinde
Sağlık Harcamalarında
Sosyal Güvenlik Harcamalarına

→ Yaş ayrımcılığı kavramı

Birleşmiş Milletler Yaşlı İlkeleri

<http://www.eyh.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/birlesmis-milletler-yasli-ilkeleri>

Yaşlı Bireyler;

Bağımsızlık

Beslenme, barınma, giyim gibi temel gereksinimlerini karşılamak ve sağlık bakımından yararlanma, Yaşlarına, yeteneklerine uygun eğitim ve öğretim programlarına sahip olmalıdır.

Bireysel tercihlerine uygun, güvenli bir çevrede yaşamalıdır.

Yaşadıkları çevre aynı zamanda onlara kapasitelerini geliştirebilecek fırsatlar sunmalıdır.

Mümkün olduğunca uzun süre kendi evlerinde ya da aile ortamında yaşamalıdır.

Katılım

Refah düzeylerini doğrudan etkileyecek politikaların hazırlanması ve uygulanması aşamalarına aktif bir biçimde katılım, Kendi ilgi ve yeteneklerine uygun etkinliklere gönüllü olarak katılımında bulunmalı ve hizmet edebilmelidir.

Bakım

Asgari düzeyde fiziksel, zihinsel ve ruhsal iyiliği kazandıracak ve sürdürecektir sağlık bakımına sahip olmalıdır.

Yaşamlarını kendi başlarına sürdürebilecekleri, gereksinim duyduklarında korunabilecekleri ve bakılabilecekleri çeşitli sosyal hizmetlere ve yasal düzenlemelere sahip olmalıdır.

Kendini Gerçekleştirme

Bireysel potansiyellerini (yetenek ve becerilerini) tam olarak geliştirebilecek fırsatlar yaratmalı, varolan uygulamalardan yararlanmalıdır.

Toplumun eğitim ve kültür etkinliklerine aktif olarak katılabilmelidir.

İtibar

İtibar görmeli ve güven içerisinde yaşamalıdır.

Sömürüden, fiziksel ya da zihinsel istismardan uzak tutulmalıdır.

YAŞLI BİREYLER:

Bağımsızlık

Yeterli Gelir

Uygun Barınma

Uzun ve sağlıklı yaşama

Yaşam Kalitesini Sürdürme

Toplum Yaşamına Katılma

İyi Sağlık, yeterli sosyal koruma

Yeterli hizmet

İş olanakları ister

Kendini Gerçekleştirme

İtibar

Sorunlar

Ayrımcılık

Dışlanma

İhmal

İstismar

AYRIMCILIK

“**Ayrımcılık** bir kişi ya da gruba **yaş, ırk, inanç, cinsiyet, renk, hamilelik, medeni durum; özürlülük; cinsel tercih** ya da diğer kişisel özellikler nedeniyle başka kişi ya da gruplara göre **farklı davranılması,**” günlük yaşama özgürce ve tam olarak katılma olanağının **sınırlandırılması,** toplumsal imkanlardan **yoksun bırakılma durumu** olarak tanımlanabilir.

- ✓ Cinsiyet
- ✓ Irk
- ✓ Homofobi
- ✓ İnanç
- ✓ Hastalık
- ✓ Yaş

Ayrımcılığı

YAŞLI AYRIMCILIĞI (AGEİZM)

“Yaşlı ayrımcılığı (Ageizm)
Bir yaş grubunun lehinde ya da
aleyhinde olarak bir kişiye
genellikle sadece yaşı nedeniyle
gösterilen farklı tavır, ön yargı,
hareket, eylem ve kurumsal
düzenlemeler olarak
tanımlanabilir. “

YAŞLI AYRIMCILIĞI

- ✓ Yaşlı insanlara karşı tutum ve davranışlarda peşin hüküm,
- ✓ Çok boyutludur, farklı tutum, ön yargı ve davranışları içerir,
- ✓ İnsana karşı gösterilen eylemleri içerir.
- ✓ Genellikle negatif yöndedir.*
- ✓ Yaşlı yetişkinler konusundaki olumsuz tutumlar toplumda artmaktadır.**

*Palmore, E.B., 1999. Ageism: Negative and Positive. Springer Publishing Company, New York.

**Cohen, G.D. (2009). Historical lessons to watch your assumptions about aging: Relevance to the role of International Psychogeriatrics. International Psychogeriatrics, 21, 425-429.

YAŞLI AYRIMCILIĞI

"gücü, gücü yetene!", "altta kalanın canı çıksın",
"her koyun kendi bacağından asılır"

- Güç (bedensel, ekonomik, siyasal, dini, vb.)
- **Kozmetik ve moda endüstrisinin güzellik / yakışıklılık anlayışı**
- Pazar ve Piyasa için üretim, meta üretimin kutsanması,
- **Tüketim kültürü**
- Atomize birey,
- **Tekçilik / Farklılıklara tahammülsüzlük**
- Sosyo-ekonomik durum
- **Yoksulluk / işsizlik**
- İşbirliği , dayanışma yerine rekabetin kutsanması
- **Sosyal koruma, sosyal politikalar tercihi**
- **Ölüme ilişkin bakış açısı, tutum**
- **Yaşlılar ile ilgili araştırmaları (huzurevi/ hastane/ bakımevlerinde yapılması)**

Güç İdeolojisi ve Ayrımcılık

Güç aralığı (Power Distance)

Güç aralığı boyutu toplumda zayıfların, güçlülerle ilişkisi üzerinde durur. Dar güç aralığı ve geniş güç aralığı olarak ikiye ayırır.

Dar güç aralığının olduğu ülkelerde toplumdaki zayıflar daha demokratik ve eşitlikçi ilişkiler beklerler.

Hofstede'in araştırmalarına göre "dar güç aralığı" batılı ülkelerde daha sık görülür.

Geniş güç aralığı ise Asya ülkelerinde görülür.

YAŞLI AYRIMCILIĞI

Yaşlılık dönemine, **bağımlılık dönemi** olarak yaklaşan politika belirleyiciler, yaşlı bireyleri bağımlı, sosyal özerklikten yoksun, dışlanmış ve **üretici bir dünya için yük** olarak tanımlamaktadırlar.

Bu bakış açısı yaşlı bireyin sosyal koruma ve sağlık hizmetleri gibi kamusal hizmetlere erişimini zorlaştırırken , ayrımcılığın derinleşmesine de zemin hazırlamaktır.

YAŞLI AYRIMCILIĞI

Kurumsal düzeyde
Kamu politikasında
Kamusal mekanlarda
Toplumda
Ailede
Eğitimde,
Emeklilikte
İşte

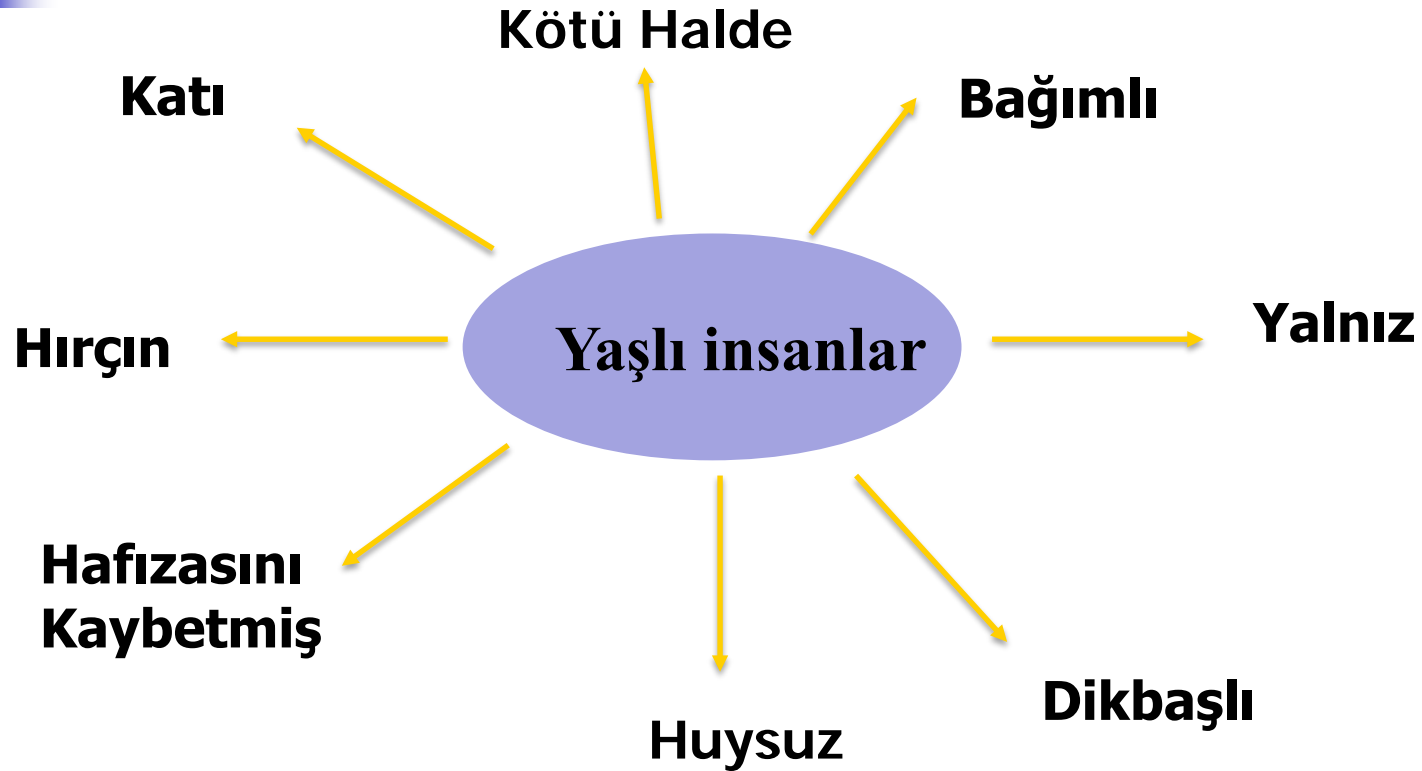

YAŞLI AYRIMCILIĞININ ETKİLERİ

- ✓ özgüven ↓,
- ✓ yoksulluk ↑,
- ✓ Kuşaklar arası gerilim,
- ✓ Bağımlılığın ↑,
- ✓ Düşük gelir,
- ✓ Damgalanma,
- ✓ Çok yönlü sosyal yoksunluk,
- ✓ Ekonomik kayıplar,
- ✓ Bireysel yaşam kalitesi, sağlık kayıpları
- ✓ Fiziksel ve zihinsel kayıplar

BASMAKALIP DÜŞÜNCELER

ATASÖZLERİMİZ:

- ✓ Yaş yetmiş, iş bitmiş
- ✓ Çürüğe çıkmak
- ✓ Yaşından utanmıyorsan, ak saçından utan
- ✓ Artık köşende oturma zamanı
- ✓ Bir ayağı çukurda

YAŞLI AYRIMCILIĞI " YAŞLILAR"

- ✓ Bağımlı ve bakıma muhtaç olarak algılama
- ✓ Muhatap almama, çocuk muamelemesi yapma
- ✓ Sosyal hayattan dışlama
- ✓ Cinsel, fiziksel, finansal açıdan suistimal edilme

KÜLTÜREL FARKLILIKLAR

- Yaşlılara karşı ön yargıda kültürel farklılıklar önemlidir

*
.

- ✓ Batı kültürleri: Bireyselliğe, önem verir.

*

Cuddy AJC et al . This old stereotype: the stubbornness and pervasiveness of the elderly stereotype. J. Soc. Issues 2005; 6: 265–283

- ✓ Çin, Arap, İsrail, Türkiye' de gibi ülkelerde toplumsal hedefler önemli.

AYRIMCILIK DİL VE İLETİŞİM

Hukuk, siyaset bilimi, sosyoloji, sosyal psikoloji dilbilim ve iletişim bilimi gibi günümüz çağdaş sosyal bilimlerinin üzerinde yoğunlaştığı en temel konularının başında "empati", "yabancı düşmanlığı", "ayrımıcılık" "ötekileştirme" konusu gelmektedir.

Toplumsal grupların ve bireylerin birbirini dışlamasında, ötekileştirmesinde dil ve iletişim biçimi önemli yer tutmaktadır.

Farkında olarak veya olmayarak sözlü ve sözsüz iletişim kanalları ile dışlayıcı, ötekileştirici ve ayrımcı mesajlar alıp vermekteyiz.

Kişilerarası İlişki Modelleri

Kişiler arası ilişki modelleri Burgoon ve arkadaşları tarafından “asimetrik, simetrik, ve paralel ilişki” olmak üzere üç şekilde açıklanmıştır.

Asimetrik ilişki, bir tarafın baskın olduğu diğer tarafın bu duruma izin verdiği ve pasif rolü kabul ettiği ilişkidir. Asimetrik ilişkide rol oynayan en önemli etkenler, ödüllendirme ve cezalandırma gücü ile uzmanlıktır.

Simetrik ilişki, eşitlik ilkesine dayanmaktadır. Her iki taraf da, ilişkiyi belirlemede eşit haklara sahip olduklarına inanmaktadır.

Paralel ilişki, her bir tarafın bazı alanları kontrol edebildiği ve bir tarafın bazen aktif, bazen de pasif rolü oynadığı ilişki türüdür. Bu ilişki çeşidinde, taraflar eşitliğe inanmakta ve her bir tarafın kontrol ve yönlendirme hakkı olduğunu kabul etmektedir

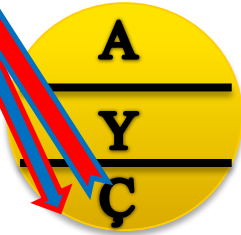
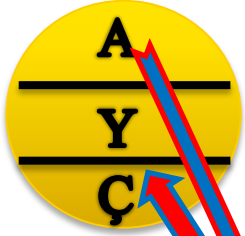
(Aktaran Kalender ve Uludağ, 2004: 119-120).

Yaşlı ayrımcılığı (ageism)

toplumsal rollerde değişim, iletişime yansımaları

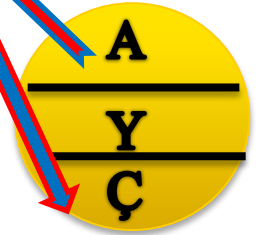
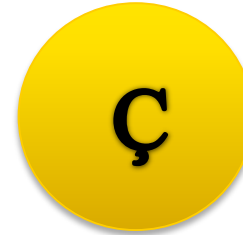
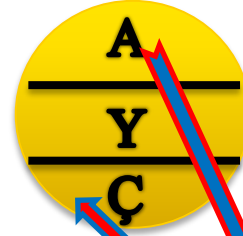
Anababa

Çocuk

Anababa

Çocuk

Anababa : Yemeğini bitir
Çocuk : Canım istemiyor
doydum, oyun oynayalım

Anababa : Hoş geldin çocuğum
Çocuk : Nasılsın İlaçlarını aldın mı?
Unutma hemen al. Ağrılarını geçmez bak.

Yaşlı ayrımcılığı (ageism)

toplumsal rollerde değişim, iletişime yansımaları

Anababa, çocuğa

Düőeceksin,
Biraz sessiz ol
Sen daha yatmadın mı mı ?
Yemeğini yedin mi ?
Üstünü başını batırma
Dersini çalıştın mı
Çocuklar duymasın
Ben sana söylemedim mi
İlaçlarını iç
Soęuk su içme hasta olursun
Dikkat et kaybolma

Öęretmen;

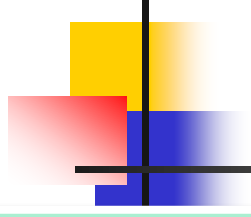
Gürültü yapmayın
Ders çalışın,
Sıraya geç

Çocuk , Anababaya

Düőeceksin,
Dur ben yaparım sen otur
Sen daha yorulmadın mı ?
Yemeğini yedin mi ?
Dikkat et, seni kandırmasınlar
Annem duymasın
Yaşlılık olacak tabii
Senin ne işin var bu yaşta
Ben sana söylemedim mi ?
İlaçlarını iç,
Yalnız dışarı çıkma, kaybolursun
Ne evlenmesi,
Yine mi unuttun
Biraz acele et

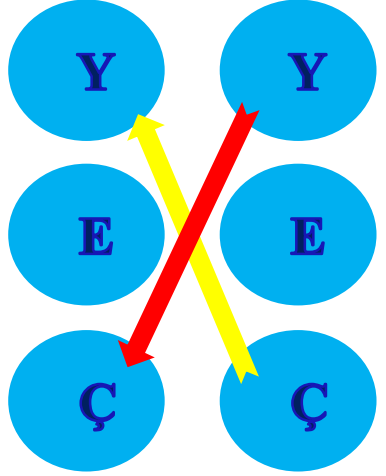
Yaşlı ayrımcılığı (ageism)

günlük yaşama, iletişime yansması

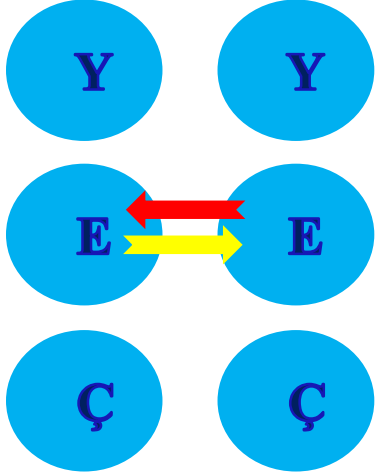
Ayrımcı bir yaklaşım olarak yaşlılar unuttur, çocuk gibi hatırlatmak gerekir.

Aysel H. Kızı Meltem

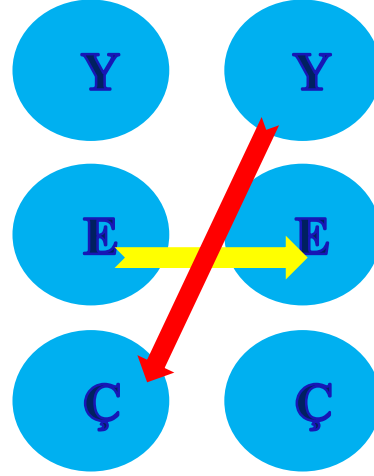
Melte H: İyi akşamlar anneciğim
Aysel H. İyi akşamlar kızım

Aysel H. Kızı Meltem

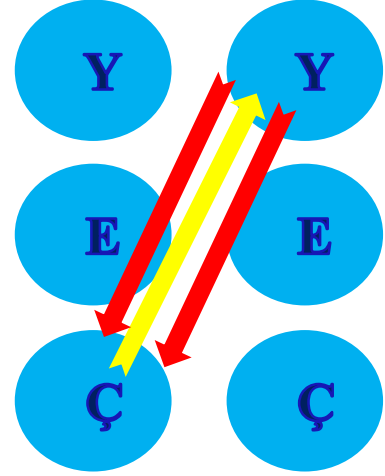
Melte H: Nasılsın anne
Aysel H. İyiyim kızım, sen nasılsın

Aysel H. Kızı Meltem

Melte H: İlaçlarını aldın mı ?
Aysel H. Alacağım kızım,

Aysel H. Kızı Meltem

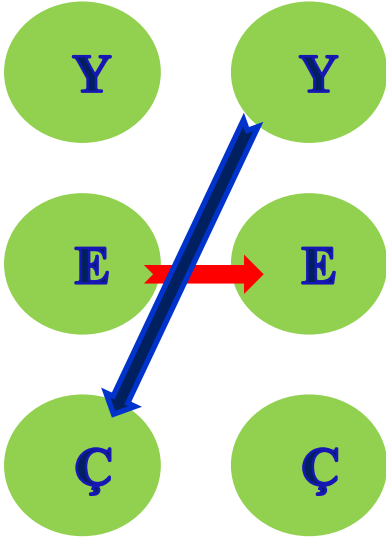
Melte H: Üff be anne, hatırlatmasam olmayacak
Aysel H. Tamam kızım alıyorum.
Melte H: Çocuk gibisin anne,

Yaşlı ayrımcılığı (ageism)

günlük yaşama, iletişime yansması

Ayrımcı bir ifade olarak hitap ve talep etmeden yardımcı olma çabası

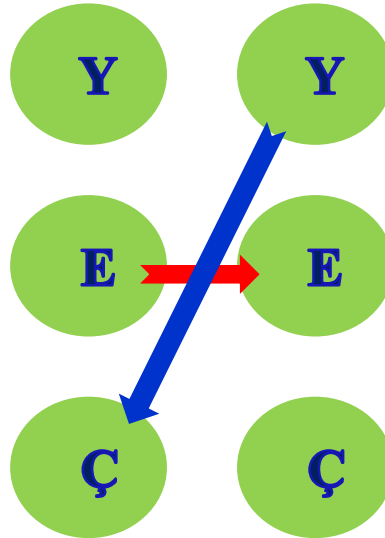
Hakan bey **Şoför**

Hakan bey: Alsancak'tan geçiyor mu

Şoför:
Bin beybaba , geçer

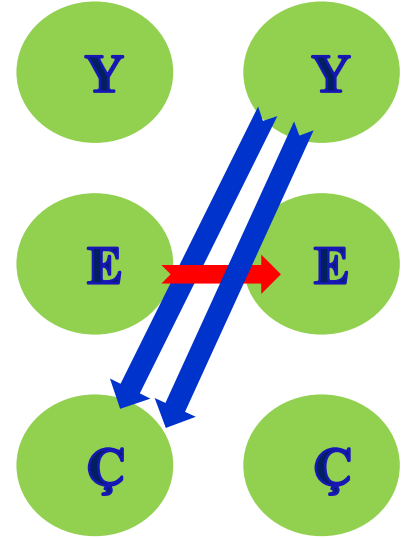
Hakan bey **Şoför**

Hakan bey: Teşekkür ederim

Şoför:
Hadi acele et baba,

Hakan bey **Şoför**

Şoför:
Beybabaya yer verin

Hakan bey: Teşekkür ederim. Oturun siz.

Şoför : Otur beybaba otur

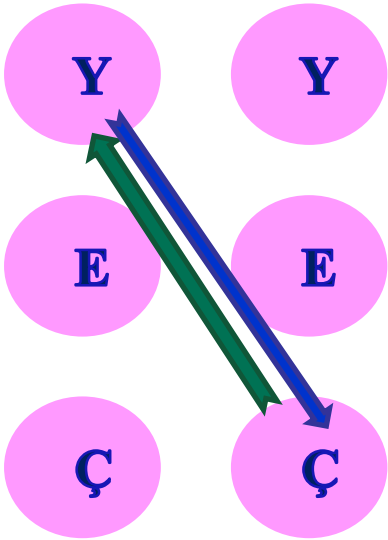
Yaşlı ayrımcılığı (ageism)

günlük yaşama, iletişime yansması

Ayrımcı bir ifade olarak "yaşlı ne yapacaksın"

Selma

Nermin

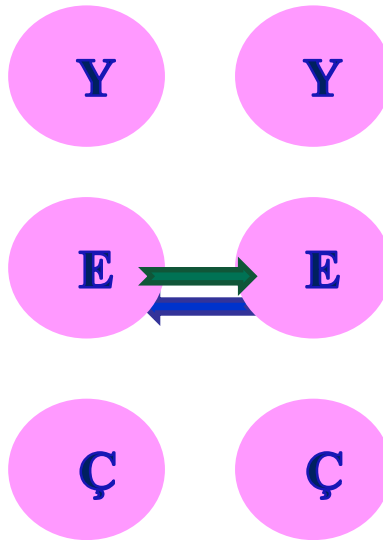

Selma hanım: bıktım
valla Nerminciğim
bıktım

Nermin Hanım:
Hayrola kuzum neyin var

Selma

Nermin

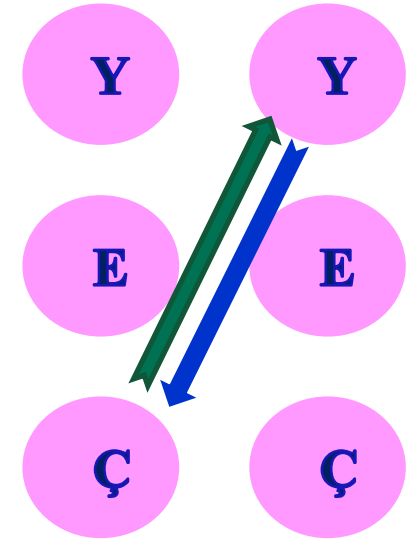

Selma hanım : Sürekli
sızlanıyor, hiçbir şeyi
beğenmiyor

Nermin hanım:
İşin zor Nerminciğim

Selma

Nermin

Selma hanım :
Ne yapacağımı şaşırdım
vallahi

Nermin hanım: idare
edeceksin, yaşlı işte

Yaşlı ayrımcılığı (ageism)

günlük yaşama, iletişime yansması

Ayrımcı bir düşünce olarak yaşlılar çalışmamalı, yorulmamalı

Emre beyin oğlu Tuncay babasını köye ziyarete gelmiştir.

Tuncay : selamün aleyküm baba

Emre bey: aleyküm selam ,hoş geldin oğlum.

Tuncay : Hoş bulduk baba, ver elini öpeyim
Nasılsın baba,

Emre bey : Bahçedeydim, ağaçları suladım, yoruldum
biraz oğlum.

Tuncay : Baba sen niye çalışıyorsun, ben sana
çalışma, kendini yorma demedim mi ?

Emre bey : Vakit geçiriyorum, ağaçlar kuruyacak

Tuncay : Baba hasta olacaksın, bir yerini
acıtacaksın, senin ihtiyacın mı var ?

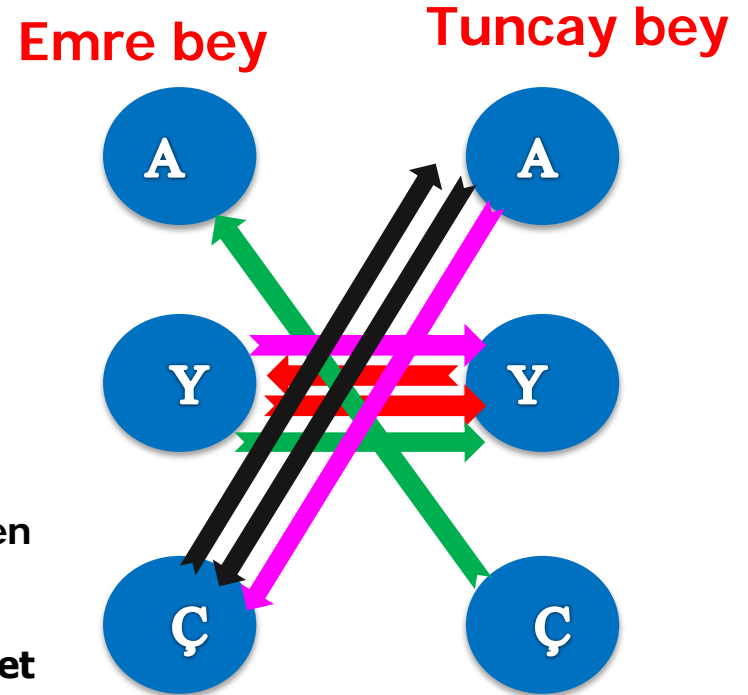
Emre bey : Oğlum oyalanıyorum işte

Tuncay : Baba ben sana söylemiyorum mu ? Beni neden
dinlemiyorsun?

Emre bey : (suskun başı öne eğik durur)

Tuncay : Baba sen genç değilsin artık, kendine dikkat et

bir ihtiyacın varsa biz varız söyle. Biz
ne güne duruyoruz

Aşağıdaki konuşma tarzları, çocukla anne-baba arasındaki iletişimi engelleyen faktörlerin başında gelmektedir:

YA YAŞLI İLE İLETİŞİM DE ?

● Suçlama:

“ Sen zaten her zaman ağlarsın. (Çocuğa)

➤ “ Sen hep yakınırsın, yaşlılık tabii olacak o kadar” (Y)

● Emir verme-yönetme:

“Hemen git yatağına yat, gözüm görmesin seni. ” (Çocuğa)

➤ “ İlacını iç, unutma” (Y)

● Tehdit etme :

“Bir daha böyle yaparsan, dışarı çıkamazsın. ” (Çocuğa)

➤ “Bir daha gelmem, kızın bakar sana” (Y)

● Eleştirme:

“ Odanı toplamayı bir türlü öğrenemeyeceksin. ” (Çocuğa)

➤ “Ben sana soğukta dışarı çıkma hasta olursun demedim mi ?” (Y)

Yaşlıyla iletişimin biçimi nasıl olmalı?

- ✓ Yaşlının görebileceği, işitebileceği, kültüre ve duruma göre dokunabileceği mesafe,
- ✓ **Sakin olma ve zaman tanıma,**
- ✓ Kısa cümleler,
- ✓ **Bölmeden dinleme**
- ✓ Anlatılanların anlaşıldığına ilişkin geri bildirim,
- ✓ **Konuşmayı teşvik etme,**
- ✓ Mahremiyetine özen - tercihlerine saygı,

Yaşlıyla iletişimin biçimi nasıl olmalı?

✓ **Sözel ve sözel olmayan sıkıntı ifadelerinden**

kaçınmak, (ohh yeter! başka şeyle vb.)

✓ **İhtiyaçlara ve sorunlara duyarlılık,**

✓ **Olduğu gibi kabullenen, duyguların**

ifadesine izin veren bir tutum,

✓ **Karar ve tercihlerine saygı,**

✓ **Rol değişimleri konusundaki duyarlılığını**

önemsemek,

✓ **İletişimi bozan hitaplardan kaçınmak,**
(örn: moruk, ihtiyar, sabunluk, geveze vb.)

Yaşlıyla iletişimin biçimi nasıl olmalı?

- ✓ Sorunlarını-şikâyetlerini yalnızca yaşlılığa bağlayan ifadelerden kaçınmak,
- ✓ **Fiziksel ve zihinsel özelliklerini dikkate alan paylaşım alanlarını teşvik etmek,**
- ✓ Öğüt vermek yerine akran gruplarıyla bağlarını sürdürmelerini desteklemek,
- ✓ **Sosyal ilişkiler ağını koruması ve sürdürmesini teşvik,**
- ✓ Kendine ait şeyler sahiplenme, istediği gibi kullanma hakkına saygı,
- ✓ **Hobilerini desteklemek, yeni hobiler için teşvik ve cesaretlendirmek.**
- ✓ İletişim engelleri kullanmama,

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- ✓ Toplumsal düzeyde farkındalık yaratılmalı
- ✓ Yaş ayrımcılığı ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmalı
- ✓ Sosyal politikaların geliştirilmeli
- ✓ Toplumların yaşlı bireylere karşı olumlu bakış açısına sahip olmaları,
- ✓ Yaşlılığı bir sorun olarak değil doğal bir süreç olarak görmeleri
- ✓ Pozitif yaşlı örneklerini ön plana çıkarmak,
- ✓ Çocukların ve gençlerin yaşlıya karşı duyarlılığını artırmak,
- ✓ Yaşlı insanlarla birlikte çalışmak
- ✓ Yaşlı insanlarla iletişiminin artırılması

bana paylařma ve
öğrenme fırsatı verdiğiniz için

Teşekkür ederim.

Psk. Mevlüt ÜLGEN
mevlutulgen@gmail.com

Ege Geriatri Derneđi

www.egegeriatri.org.tr